

☞ ÚVODNÍK ☞

Měli bychom přijmout zásadu, že svoboda každého jednotlivce končí nejen tam, kde začíná svoboda druhého, ale také tam, kde dochází k ničení přírody.

Josef Vavroušek

Vážené čtenářky, vážení čtenáři,

dostává se Vám do rukou čtvrté číslo časopisu *České právo životního prostředí* vydané za rok 2024. V předchozích třech číslech jsme si všimli nové legislativy v oblasti ochrany vod a zemědělského půdního fondu (č. 1/2024), vrátili jsme se k novému stavebnímu zákonu (č. 2/2024) a připomněli jsme si dvacet let od vstupu České republiky do EU (č. 3/2024). V tomto čísle si opět připomeneme jednu významnou osobnost. V září 2024 jsme totiž měli možnost si připomenout 80. výročí od narození Josefa Vavrouška.

Josef Vavroušek (15. 9. 1944 – 18. 3. 1995) patří bezpochyby k nejvýznamnějším českým osobnostem, které zásadně ovlivnily ochranu životního prostředí nejen v Československu, ale také v Evropě. Toto číslo časopisu proto věnujeme jako připomínku jeho osobnosti i vizím, které v oblasti ochrany životního prostředí

prosazoval.¹ Působení Josefa Vavrouška ve funkci federálního ministra životního prostředí České a Slovenské Federativní Republiky (1990–1992) bylo ve znamení silného odhodlání a snahy o nastartování plnohodnotné environmentální politiky v regionu, který se teprve vzpamatovával z devastace zanechané komunistickým režimem. Vavroušek stál u zrodu procesu „Životní prostředí pro Evropu“ (angl. *Environment for Europe*), který započal konferencí v Dobříšši v červnu 1991.²

Dobříšská konference, inspirovaná Vavrouškovou účastí na regionálních konferencích v Bergenu a Dublinu v roce 1990, představovala nový přístup k ochraně životního prostředí, který zdůrazňoval otevřenost společnosti a propojení různých zájmů, včetně ekologických organizací a spolků. Konference v Dobříšši byla v tomto ohledu průlomová, jelikož poprvé v rámci ministerského jednání uvítala delegaci z paralelní konference nevládních organizací, která probíhala v nedalekých Přestavlkách, a její závěry byly na konferenci prezentovány a diskutovány. Tento krok demonstroval Vavrouškův otevřený přístup k občanské společnosti a jeho přesvědčení o důležitosti zapojení veřejnosti do ochrany životního prostředí.

Vavroušek na konferenci v Dobříšši představil tři klíčové cíle: 1) vytvoření evropského systému ochrany a tvorby životního prostředí, 2) vypracování programu životního prostředí pro Evropu a 3) hledání lidských hodnot pro dosažení harmonie mezi lidstvem a přírodou.³ První dva cíle se podařilo naplnit. Dobříšská konference dala impuls k sérii ministerských konferencí na platformě procesu „Životní prostředí pro Evropu“ a byla mezníkem v evropské environmentální politice.

Vedle prezidenta Václava Havla⁴ se Dobříšské konference účastnil i švýcarský prezident Flavio Cotti, který podpořil myšlenku dlouhodobého procesu a nabídl uspořádání následné konference ve Švýcarsku, což se také stalo a v pořadí druhá ministerská konference v rámci „Životního prostředí pro Evropu“ se konala v roce 1993 v Lucernu.⁵

V rámci Evropské unie došlo v návaznosti na Dobříšskou konferenci⁶ v roce 1994 k vytvoření Evropské agentury životního prostředí (angl. *European Environment*

¹ Pro hlubší zájeme o dílo Josefa Vavrouška doporučujeme seznam jeho bohaté literatury in Huba, M., Nováček, P., Růžička, T., Rynda, I., Šimice, R. (eds.). *Josef Vavroušek: Na cestě k trvalé udržitelnosti*. Nadace Partnerství, 2005.

² Obsáhle a komplexně k tématu procesu „Životní prostředí pro Evropu“ a Dobříšské konference doporučujeme publikaci HLAVÁČEK, Jiří; KALOUSOVÁ, Magdaléna; RENÉOVÁ-MOHN, Markéta; POKORNÝ, Lukáš (eds.). *Proces „Životní prostředí pro Evropu“: úspěchy a výzvy*. Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2009.

³ DLOUHÁ, Jana; DLOUHÝ, Jiří; KÁRA, Jan; ŠREMER, Pavel. Dobříšská konference – fragmenty vzpomínek a reflexe po 20 letech. In *Životné prostredie*, č. 6/2011, s. 320.

⁴ Ve vztahu k prezidentu Havlovi stojí za přečtení jeho projev na Dobříšské konferenci, který je k dispozici na webových stránkách Knihovny Václava Havla. Výňatky některých pasáží jsou v článku Vojtěcha Stejskala na str. 17 našeho časopisu věnovaného památce Josefa Vavrouška.

⁵ Blíže viz webové stránky Evropské hospodářské komise OSN: <https://unece.org/lucerne-conference>.

⁶ KELLER, Jan. *Přemýšlení s Josefem Vavrouškem*. Praha: Nakladatelství G plus G, 1995. s. 122.

Agency, zkráceně EEA), která o rok později vydala souhrnnou zprávu o stavu životního prostředí v Evropě „*Europe's Environment – Dobříš Assessment*“.⁷ Byl také vytvořen akční program pro životní prostředí ve střední a východní Evropě. Vavrouškovo úsilí tak položilo základy pro celoevropskou spolupráci a koordinaci environmentálních politik.

Nejvýznamnějším výsledkem procesu „Životní prostředí pro Evropu“ je bezpochyby Aarhuská úmluva, která byla přijata v roce 1998. Tato úmluva, která se zaměřuje na přístup k informacím, účast veřejnosti na rozhodování a přístup k právní ochraně v záležitostech životního prostředí, úzce propojuje „adekvátní ochranu životního prostředí“ a „právo na život“ a vrací člověka zpět do přírodního systému. Významnou roli v prosazení Aarhuské úmluvy sehrály právě nevládní organizace, které se aktivně zapojily do procesu „Životní prostředí pro Evropu“.

Josef Vavroušek byl přesvědčen o tom, že ochrana životního prostředí by se neměla omezovat na hranice států, ale měla by se zaměřovat na geografické regiony. Evropu vnímal jako jeden celek, kde státy sdílí společné environmentální problémy a musí je řešit společně. Zároveň zdůrazňoval, že k řešení problémů životního prostředí nestačí pouze technické prostředky, ale je nutné změnit i základní filozofii lidského chování a přehodnotit lidské hodnoty a priority. Zdůrazňoval odpovědnost za životní prostředí a nutnost chránit přírodu nejen pro blaho člověka, ale i pro její vlastní vnitřní hodnotu. Prosazoval princip „úcty k životu“, inspirovaný filozofií Alberta Schweitzera. Na konferenci v Dobříši se mu podařilo prosadit diskusi o environmentální etice za účasti předních filozofů, i když se toto téma na pozdějších ministerských konferencích nepodařilo dále rozvíjet.

Josef Vavroušek prosazoval myšlenku udržitelnosti, udržitelného rozvoje a udržitelného života jednotlivce, jejichž základem byla odpovědnost vůči budoucím generacím a přírodě. Jeho vnímání udržitelného rozvoje bylo ovlivněno myšlenkami Sametové revoluce a odpovědného výkonu práv a svobod, které měl nový demokratický právní stát garantovat. Vavroušek „trvale udržitelný rozvoj“ definoval jako „*způsob života, který hledá rovnováhu mezi svobodami a právy každého jednotlivce a jeho odpovědností vůči jiným lidem i přírodě jako celku, a to včetně odpovědnosti vůči budoucím generacím.*“ Už v roce 1992 spoluzakládal *Společnost pro trvale udržitelný život (STUŽ)*,⁸ která funguje dodnes a ve své činnosti se dále věnuje rozšiřování povědomí odborné i laické veřejnosti v oblasti udržitelného rozvoje.

Josef Vavroušek byl také silným zastáncem myšlenky světové a evropské organizace pro životní prostředí, které by tvořily základ světového systému pro bez-

⁷ European Environment Agency. *Europe's Environment: The Dobris Assessment*. Copenhagen: EEA, 1995. K dispozici zde: <https://www.eea.europa.eu/publications/92-827-5122-8>.

⁸ Viz webové stránky Společnosti pro trvale udržitelný život (STUŽ) dostupné zde: <https://stuz.cz/>.

pečnost životního prostředí na planetě Zemi. Tyto organizace podle něj měly mít pravomoc koordinovat ekologické úsilí v globálním a evropském měřítku.

Ještě před svou smrtí Josef Vavroušek s Janem Kellerem přemítali o směřovací procesy „Životní prostředí pro Evropu“ a všimli si, že „*po slibných začátcích následovalo však málo konkrétní pozitivní práce.*“ Ale každá iniciativa a vize potřebuje svůj čas. Josef Vavroušek zemřel v roce 1995, jeho myšlenky však nezapadly a inspirují dál. Proces „Životní prostředí pro Evropu“, jehož byl zakladatelem, pokračuje dodnes a svého nejvýznamnějšího úspěchu, přijetí Aarhuské úmluvy, dosáhl již v roce 1998. O významu této mezinárodní úmluvy není pochyb, svědčí o něm mnoho odborných knih, článků, doporučení Výboru pro dodržování Aarhuské úmluvy a nespočet soudních rozhodnutí, které se výkladu Aarhuské úmluvy věnovaly. Věříme tomu, že, kdyby Josef Vavroušek dnes žil, byl by na výsledky procesu „Životní prostředí pro Evropu“ hrdý, ale jsme přesvědčeni o tom, že by také vyzýval k tomu, abychom v našem snažení připomínat si důležitost ochrany životního prostředí a udržitelného způsobu života a rozvoje lidské společnosti nepolevovali.

V tomto čísle časopisu najdete celou řadu zajímavých příspěvků.

Osobnosti a dílu Josefa Vavrouška se ve svých příspěvcích věnují Milan Damohorský a Vojtěch Stejskal.

Lukáš Blažej Chorovský a Karolína Žáková se podívali ve svém příspěvku na netradiční a dosud snad v oblasti vědy práva životního prostředí nezpracované téma používání chemických prostředků pro údržbu pozemních komunikací versus veřejný zájem na ochraně přírody a krajiny.

Barbora Kramperová se zabývá právní úpravou ochrany včel z pohledu veterinární péče. V posledních letech se můžeme doslechnout o masivních úhynech včel a každým rokem se přitom počet hlášených úhynů zvyšuje. Co za hromadnými úbytky včel stojí? Jistě v tom hraje roli kumulace několika podmínek, včetně změny klimatu. Daleko větším problémem jsou však včelí nákazy. Jsou včely před včelími nákazami dostatečně chráněny? Jaká je současná právní úprava veterinární péče včel a jaký byl její vývoj? Nejen na tyto otázky se autorka snaží formou odborného podání odpovědět ve svém článku.

Jan Leichmann ve svém příspěvku reflektuje téma, které se týká poněkud kontroverzní problematiky zákona č. 53/2024 Sb., o řízeních souvisejících s hlubinným úložištěm radioaktivního odpadu, který upravuje některé zvláštní postupy při přípravě, výstavbě a provozování hlubinného úložiště radioaktivního odpadu a způsob, jakým je v nich zajišťováno respektování zájmů dotčených obcí.

Rozmanité čtení přináší i ostatní pravidelné rubriky. V komentované judikatuře Soudního dvora EU se tentokrát zabýváme aktuálními názory Soudního dvo-

ra na podmínky ochrany a lovu veřejností kontroverzně přijímané šelmy, jakou je vlk obecný.

Rubrika týkající se vědeckého života je tentokrát mimořádně pestrá. Přinášíme informace z různých oborových konferencí a seminářů, ale i z festivalů a dalších odborných akcí pořádaných na Právnické fakultě UK. Za pozornost stojí i zpráva z 1.ročníku udílení Ceny doc. Zdeňka Madara pro nejlepší kvalifikační práce z oboru právo životního prostředí, které uděluje od roku 2024 Česká společnost pro právo životního prostředí.

Zajímavou novinku přinesla v polovině prosince 2024 i Sběrka zákonů. Dne 12. 12. 2024 bylo publikované nařízení vlády č. 383/2024 Sb., o vymezení Ptačí oblasti Západní Krušné hory. S účinností od 1. 1. 2025 vzniká v Česku 42. ptačí oblast soustavy Natura 2000. Od roku 2009 je to tedy první změna počtu vyhlášených ptačích oblastí v ČR (a Krušné hory budou mít tedy od 1. 1. 2025 ptačí oblasti již tři). Podrobnosti však přineseme až v některém z dalších čísel polojubilejního 25. ročníku v roce 2025.

Děkujeme všem autorkám a autorům za jejich příspěvky do tohoto posledního čísla časopisu roku 2024 a Vám, našim čtenářům, přejeme inspirativní čtení, klidné a pohodové Vánoční svátky a do nového roku 2025 vše dobré, a hlavně: buďte zdraví!

Vojtěch Stejskal & Veronika Tomoszková

EDITORIAL**This issue is dedicated to the honour of Josef Vavroušek**

Josef Vavroušek (September 15, 1944 – March 18, 1995) is undoubtedly one of the most important Czech personalities who have influenced environmental protection not only in Czechoslovakia but also in Europe. We therefore dedicate this issue of the journal as a reminder of his personality and the visions he promoted in the field of environmental protection. Josef Vavroušek's tenure as Federal Minister of the Environment of the Czech and Slovak Federative Republic (1990–1992) was marked by a strong commitment and an effort to launch a full-fledged environmental policy in a region that was only just recovering from the devastation left by the communist regime. Vavroušek was at the origin of the “Environment for Europe” process, which began with the Dobříš Conference in June 1991.⁹ Josef Vavroušek presented three key objectives at the Dobříš conference: 1) the creation of a European system of environmental protection and design, 2) the development of an environmental programme for Europe, and 3) the search for human values to achieve harmony between humanity and nature.

Josef Vavroušek was convinced that environmental protection should not be limited to national borders but should focus on geographical regions. He saw Europe as a single entity, where countries shared common environmental problems and had to solve them together. At the same time, he stressed that it was not enough to use technical means to solve environmental problems, but it was also necessary to change the basic philosophy of human behaviour and to rethink human values and priorities. He stressed the responsibility for the environment and the need to protect nature not only for human well-being but also for its own intrinsic value. He advocated the principle of “respect for life”, inspired by the philosophy of Albert Schweitzer. At the Dobříš conference he succeeded in promoting a discussion on environmental ethics with the participation of leading philosophers, although this topic was not developed further at later ministerial conferences.

Josef Vavroušek was also a strong supporter of the idea of a world and European environmental organization that would form the basis of a world system for environmental security on planet Earth. These organizations, he believed, should have the authority to coordinate environmental efforts on a global and European scale.

The personality and work of Josef Vavroušek is the subject of contributions by Milan Damohorský (*Two concepts of Josef Vavroušek*) and Vojtěch Stejskal (*The*

⁹ <https://www.eea.europa.eu/publications/92-827-5122-8>.

Dobříš process “Environment for Europe” as a legacy of Josef Vavroušek) in this issue of our Journal „Czech Environmental Law Review“.

The following topics are presented in other contributions in the main section of our journal “Scientific Topics”:

In their contribution, Lukáš Blažej Chorovský and Karolína Žáková look at the unconventional and perhaps so far untreated topic of the use of chemicals for road maintenance versus the public interest in nature and landscape protection.

Barbora Kramperová deals with the legal regulation of bee protection from the perspective of veterinary care. In recent years, we have heard of massive bee deaths, and each year the number of reported deaths increases. What is behind the mass bee die-offs? Are bees sufficiently protected against bee diseases? What is the current legislation on veterinary care for bees and how has it evolved? These are not the only questions that the author tries to answer in her article.

Jan Leichmann reflects on the somewhat controversial issue of Act No. 53/2024 Coll., on procedures related to the underground storage of radioactive waste. This new law regulates certain special procedures for the preparation, construction and operation of a deep repository for radioactive waste and the way in which the interests of the municipalities concerned are respected in these procedures.

The other regular sections of our journal also provide varied reading. In the case law of the Court of Justice of the European Union, we look at the Court’s current views on the conditions for protecting and hunting the common wolf. This animal, according to public opinion, is very controversial.

The section on scientific life is particularly varied this time. We bring information from various conferences and seminars in the Czech Republic concerning environmental policy and environmental law, as well as from festivals and other professional events organised at the Faculty of Law of the Charles University and Czech Society for Environmental Law.

Vojtěch Stejskal & Veronika Tomoszková